

Andrzej Sikorski

Wyniki analiz fragmentów tkanin z grobu 17/98 w Dziekanowicach, gm. Łubowo, woj. wielkopolskie, stan. 22

Studia Lednickie 6, 213-224

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ SIKORSKI
Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Prahistorii

WYNIKI ANALIZ FRAGMENTÓW TKANIN Z GROBU 17/98 W DZIEKANOWICACH, GM. ŁUBOWO, WOJ. WIELKOPOLSKIE, STAN. 22

Kontynuując serię oznaczeń resztek tkanin z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska „szkieletowego” w Dziekanowicach (por. A. Sikorski, A. Wrzesińska, J. Wrzesiński 1998) analizie laboratoryjnej poddano kolejne fragmenty wyrobów (o powierzchni: 12,00 – 1,84 cm²), które udało się rozpoznać w grobie „szkieletowym” mężczyzny (17/98), zmarłym w wieku 25 – 30 lat (A. Wrzesińska w tym tomie).

Uwzględniając wyniki dotychczasowych oznaczeń stwierdzić trzeba, że względnie dobrze zachowane fragmenty tkanin należy uznać za wyjątkowe znaleziska na nekropoli, badanej — z przerwami od 1964 roku (por. A. J. Wrzesiński 1992, 1993, 1995). Niezależnie od ostatecznej interpretacji odkrycia z 1998 roku, zarejestrowane fragmenty tekstyliów są i tak wysoce interesujące dla rekonstrukcji określonych czynności symbolicznych w obrębie grobu 17/98, jak również w skali zbadanego wykopaliskowo cmentarzyska.

Istnieje, co najmniej, kilka przesłanek świadczących o randze i „wyjątkowości” znaleziska: (1) zagadkowa funkcja worka — lub wtórnie wykorzystanego fragmentu tkaniny — w który włożono (owinięto) misę brązową i złożono „na desce” (dranicy, namiastce mar? — por. Tabela 2); (2) odkrycie tkaniny „przy zmarłym” (resztki odzieży i tzw. wyposażenia bezpośredniego — por. M. Miśkiewicz 1969, s. 244), na poziomie kości szkieletu (por. Tabela 1); (3) rozpoznanie nowej grupy tekstyliów na nekropoli (po znanych nam wcześniej pozostałościach nakryć głowy, resztkach odzieży, woreczkach „do przechowywania” oboli, woreczkach i płacidłach płóciennych).

W niniejszym opracowaniu dysponujemy zasadniczo dwoma kategoriami źródeł, tzn. fragmentem odzieży (?) i resztkami worka. Obydwie próbki zostały pobrane nie bezpośrednio „in situ”, lecz podczas badań gabinetowych (por. A. Wrzesińska w tym tomie). Tak więc, pozostałości tekstyliów udało się pozyskać: (-) przy konserwacji misy (próbki nr 3 i 4) i (-) podczas analizy gatunkowej drewna, które ją przykrywało (por. M. Michniewicz w tym tomie) (próbki 1 i 2). Zatem są to resztki organiczne odkryte w okolicy podudzia/stóp zmarłego i jakkolwiek ślady odzieży które przykleiły się do drewna będą wymagały dodatkowych ekspertyz, wstępne rozpoznanie surowca, grubości przędzy i gęstości tkaniny mogą potwierdzać postawioną hipotezę.

OPIS GROBU (17/98)

Zmarły złożony był w jamie grobowej na plecach, w pozycji wyprostowanej, z rękami wyciągniętymi wzdłuż ciała (czaszka na Wd). Przy prawym podudziu/stopie stwierdzono misę brązową, która przypuszczalnie została zdeponowana w worku wełnianym (owinięta w tkaninę). Misę przykryto z góry kawałkiem draniczy, również pod dnem odnotowano fragment „deski”. Do dość dużej płaszczyzny misy — na krawędzi — przywarła tkanina, która — jak się zdaje — „ochroniała” i/lub ukrywała cenny pojemnik brązowy, „ustawiony” przy nodze zmarłego mężczyzny (por. J. Wrzeński w tym tomie)..

WYNIKI ANALIZY

Podczas eksploracji udało się wydobyć wraz z misą względnie duże — mniej lub bardziej — „zmineralizowane” fragmenty tkanin o zróżnicowanej „czytelności” faktur.

Do analizy laboratoryjnej trafiły więc próbki nasączone substancjami konserwującymi i nieco podsuszone, oderwane resztki tkanin od draniczy, przykrywającej misę. Po wstępnych oględzinach w Instytucie Biologii Środowiskowej UAM w Poznaniu (i konsultacji z dr A. Głazaczowem) zdecydowano: (-) w przypadku próbki nr 4 skupić uwagę na wewnętrznej, mniej zniszczonej stronie wyrobu (co właściwie nie miało większego znaczenia — poza częściowo zawyżonymi wynikami pomiarów — ponieważ w splocie skośnym 2/2 obydwie strony wyrobu są prawie identyczne — por. J. Kamińska, A. Nahlik 1958, s. 58); (-) pozostałe próbki poddano rutynowym pomiarom i eksperymentom, niezależnie od stopnia zachowania tkaniny.

Łącznie wykonano 220 pomiarów laboratoryjnych, które — przynajmniej w jakimś zakresie — pozwoliły na rekonstrukcję i ocenę umiejętności tkaczy, wytwórców tkaniny wierzchniej (?) i raczej ekskluzywnego pojemnika organicznego na misę.

Poszczególne cechy techniczne fragmentu odzieży i worka zostaną opisane zgodnie z ogólnie przyjętymi wzorcami opracowań tekstyliów wczesnośredniowiecznych (J. Maik 1988; 1991).

a) Fragment odzieży wierzchniej (?) — por. Tabela 1 (ryc. 1).**1. Surowiec**

Nie do końca wyjaśniono skład surowca, bo obok wełny poświadczono domieszkę lnu¹ (por M. Michniewicz w tym tomie). Trudno w tej sytuacji rozstrzygnąć czy „dodatek” roślinny traktować należy, jako intencjonalny, czy przypadkowy. Nie jest to fragment wytworu półwełnianego, gdyż nici osnowy o wątku zostały skręcone przypuszczalnie z dwóch surowców (?). Zdecydowanie przeważają jednak włókna wełny, stąd — w dalszej części — wyniki ekspertyz będą odnosiły się do surowca zwierzęcego (pomijając słabo rozpoznaną domieszkę lnu?).

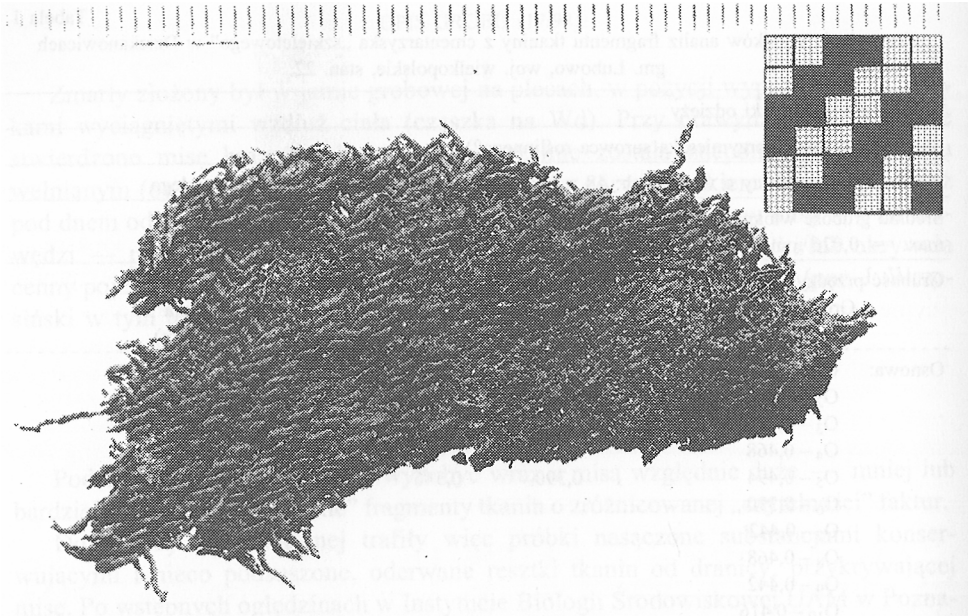
¹ Podczas analizy prób drewna zaobserwowano fragmenty tkaniny w splocie której wystąpiły tkanki roślinne mogące należeć do lyka lnianego. Możliwość taką potwierdza także analiza mgra Tomasza Szuberta z Instytutu Badań Czwartorzędu UAM w Poznaniu.

Tabela 1.

Zestawienie wyników analiz fragmentu tkaniny z cmentarzyska „szkieletowego” w Dziekanowicach gm. Łubowo, woj. wielkopolskie, stan. 22.

Grubość przędzy:				
	Grubość nitki: (w mm)	Wartość		Średnia (w mm)
		min.	max.	
Grób 17/98 — resztki odzieży				
Surowiec: wełna (z przymieszką surowca roślinnego?)				
Analiza fragm. tkaniny o wymiarach: 48 x 25 mm, zarejestrowanej „w nogach” zmarłego				
Średnia grubość włókna elementarnego: $O_{1-10} - 0,019$ mm (wartości min. — 0,015 mm; max. — 0,026 mm); $W_{1-10} - 0,027$ mm (wartość min. — 0,013; max. — 0,039 mm)				
Osnowa:				
	$O_1 - 0,546$			
	$O_2 - 0,416$			
	$O_3 - 0,416$			
	$O_4 - 0,468$			
	$O_5 - 0,494$	0,390	0,546	0,450
	$O_6 - 0,390$			
	$O_7 - 0,442$			
	$O_8 - 0,468$			
	$O_9 - 0,442$			
	$O_{10} - 0,416$			
Wątek:				
	$W_1 - 0,702$			
	$W_2 - 0,728$			
	$W_3 - 0,806$			
	$W_4 - 0,676$			
	$W_5 - 0,780$	0,676	0,806	0,728
	$W_6 - 0,728$			
	$W_7 - 0,702$			
	$W_8 - 0,780$			
	$W_9 - 0,676$			
	$W_{10} - 0,702$			
4a. Pomiar równomierności przędzy: $O_1 - V = 6,9\%$; $W_1 - V = 4,3\%$				
5. Skręt przędzy: ZS				
6. Splot skośny 2/2, tkanina nie spłsniona, typ 8 (wg J. Maik 1988, s. 75 – 77)				
7. Gęstość tkaniny: O — 12; W — 10 nici/1 cm ² (gatunek III)				
8. Datowanie 2 połowa XI i XII wiek				
9. Nr inw. 57/98 (próbka nr 1) (ryc. 1)				
10. Uwagi: fragment tkaniny stosunkowo dobrze zachowany, nie zarejestrowano śladów barwienia (aktualny kolor próbki: ciemnoszaro-brązowy, o odcieniu 10YR 412 — por. Munsell 1973); tkanina odkryta na górnej krawędzi misy				
11. Grób „szkieletowy” 17/98 (mężczyzna, 25 – 30 lat)				

Wełna owcza jest podstawowym surowcem włókienniczym we wczesnym średnio-wieczu. Uzyskane wyniki pomiarów średniej grubości włókien elementarnych (w skład przędzy tworzącej osnowę wchodzi włókna o średnicy 0,019 mm; wątku — 0,027 mm) pozwalają zaliczyć surowiec dziekanowicki do najlepszego sortu wełny średniej grubości. Duży rozrzut wyników (0,013 – 0,039 mm) może sugerować, iż nie był to su-

Ryc. 1. Tkanina — fragment odzieży zmarłego — próbka nr 1.

rowiec jednolity, jakkolwiek sortowany i przypuszczalnie miejscowy (por. J. Maik 1988, s. 107 – 115; 1997, s. 38 – 40).

Wyniki pomiarów porównywalne są z seriami ekspertyz, jakie przeprowadzono dla materiałów wczesnośredniowiecznych z Pomorza, Wielkopolski i Mazowsza (por. J. Maik 1988, s. 111 – 115; 1991, s. 64 – 67).

2. Przędza

Założyć można, że w przypadku tej i następnych próbek, nici wykonane zostały przy pomocy tradycyjnego, drewnianego wrzeciona, obciążonego przęślikiem (por. znaleziska m. in. z Gdańska, Elbląga, Tumu pod Łęczycą, Opola — J. Maik 1997, s. 40 – 41).

Silnie skręcona przędza różnokierunkowa ZS, wypuklająca fakturę tkaniny (stanowiąca tym samym dobrą „podstawę” do spłśnienia), była każdorazowo cieńsza w przypadku nici osnowy (O) — 0,450 mm niż wątku (W) — 0,728 mm. Wydaje się, iż potwierdza to pewną regułę o wytwórczości tkackiej tego okresu (J. Maik 1988, s. 119 – 120; A. Sikorski 1989/90, s. 163 – 164). W analizowanej próbce zastanawiają dość duże różnice w grubości przędzy, co może (aczkolwiek nie musi) sygnalizować „wykruszenie się” niektórych włókien roślinnych (?) z nici O (por. wyroby półwełniane — J. Maik 1988, s. 61 – 62). Wypada stwierdzić, że jest to jeden z pierwszych fragmentów tkaniny na cmentarzysku dziekanowickim, jaki utkano z przędzy różnokierunkowej, która — jak wiadomo — przeważa w innych zbiorach IX/X-XV w. (por. J. Maik 1988, ryc. 79).

3. Splot

O umiejętnościach tkackich wnioskujemy m. in. na podstawie splotu i gatunku tkaniny. Nie spłisnione resztki odzieży wykonano zatem w splotcie skośnym 2/2 (typ 8 — wg J. Maik 1988, s. 75 – 77). Przypomnijmy, że wcześniej podobnie wykonane tekstylia odnotowano w grobie 64/94 (opaska — typ 9 — wg J. Maik 1988, s. 62 – 86), w grobie 29/92 (fragment odzieży — typ 7 — por. A. Sikorski, A. Wrzesińska, J. Wrzesiński 1998, s. 71 – 78). Wyroby tego typu cieszyły się dużą popularnością np. na Pomorzu od VII/VIII do XII w. (J. Maik 1988, ryc. 80; s. 128 – 129). Obserwacje pomorskie najlepiej odwzorowują — jak wolno wnioskować — tendencje „produkcyjne” na przełomie XII/XIII w., zatem utratę znaczenia tkanin wykonanych w splotcie 2/2 na rzecz splotu 2/1 i splotu płóciennego 1/1 (por. J. Kamińska 1977, s. 89; J. Maik 1988, s. 129; 1991, s. 77 – 78).

4. Gęstość

Jedną z przesłanek świadczących o fachowych umiejętnościach tkaczy jest również gęstość tkaniny. Fragmenty odzieży trzeba zaliczyć do gatunku III, czyli tkanin najgrubszych (które najczęściej rejestrowano w zbiorach pomorskich czy w Opolu już w VII/VIII po XV w.). Analizowana próbka z Dziekanowic nie stanowi więc wyjątku, jakkolwiek ów wyrób „grobowy” wykonano względnie starannie (nie wykluczone że na krośnie pionowym ?).

b) Worek, w którym zdeponowano misę — por. Tabela 2 (ryc. 2, 3, 4).

1. Surowiec

Worek wykonany został z surowca zwierzęcego. Średnia grubość włókna elementarnego tworzącego O wynosi 0,020 mm, nieco grubsze były włókna W — 0,024 mm. Surowiec można więc zaliczyć do dobrego sortymentu wełny średniej (z pojedynczymi włóknami rdzeniowymi). Pomimo że włókna miały zróżnicowaną grubość (0,013 – 0,039 mm), to wełna — zapewne pochodzenia miejscowego — mogła być sortowana.

Wyniki pomiarów — uwzględniając stan zachowania próbek — nie różnicują się zasadniczo od ekspertyz surowca, z którego utkano fragment odzieży — por. Tabela 1 — rozpoznany na dranicę (?), przykrywającej „zawiniątko” z misą.

2. Przędza

Podobnie, jak w przypadku fragmentu odzieży rozpoznano przędzę różnokierunkową ZS, o cieńszych niciach O (0,861 mm), od nici W (1,193 mm). Uzyskane wyniki poniekąd uznać można za standardowe. Dość duże różnice w pomiarach względnie silnie skręconej przędzy O (wartości minimalne — 0,702 mm; maksymalne — 1,066 mm) i W (wartości minimalne — 0,910 mm, maksymalne — 1,560 mm) warunkowane były zachowaniem próbek (zbyt przesuszone lub nasączone substancjami konserwującymi). Fragmenty te stanowią przykład wyrobu z wyraźnie zaakcentowaną fakturą wierzchnią (i spodnią) tkaniny, z jakiej wykonano odzież, derki i worki (nie wykluczając wtórnego wykorzystania częściowo zużytego materiału!) od X po XV w. (por. J. Maik 1988, ryc. 79).

Tabela 2.

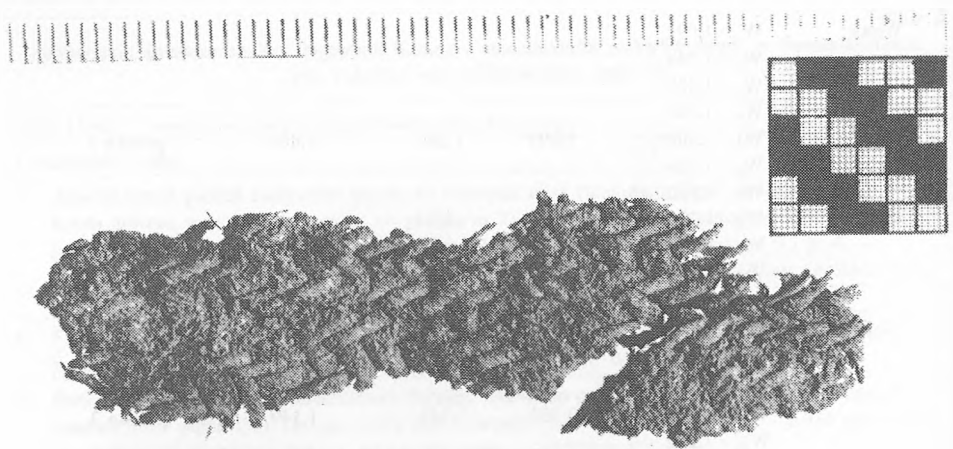
Zestawienie wyników analizy fragmentu tkaniny z cmentarzyska „szkieletowego” w Dziekanowicach, gm. Lubowo, woj. wielkopolskie, stan. 22

Grób 17/98 — worek, w którym zdeponowano misę brązową					
1. Surowiec: wełna					
2. Analiza trzech próbek zarejestrowanych: na krawędzi misy (tkanina „zdjęta” podczas analizy gatunkowej drewna, nakrywającego misę — próbka nr 2) i próbki pobrane (nasączone odpowiednimi preparatami) w czasie czynności konserwacyjnych zabytku brązowego (próbki nr 3 i nr 4 — oznaczona +). Wymiary poszczególnych próbek wynosiły odpowiednio: 61 × 17 mm (próbka nr 2), 21 × 14 mm (próbka nr 3), 4,6 × 4 mm (próbka nr 4)					
3. Fragmenty tkaniny (worka) w której zdeponowano misę brązową (przy prawym podudziu/ stopie zmarłego: mężczyzna w wieku 25 – 30 lat (por. ekspertyza A. Wrześcińskiej)					
4. Średnia grubość włókna elementarnego (łącznie wykonano po 30 pomiarów włókien tworzących osnowę (O) i wątek (W): O ₁₋₃₀ – 0,020 mm (wartości: min. — 0,013mm, max. — 0,034 mm ⁺); W ₁₋₃₀ – 0,024 mm (wartości: min. — 0,013 mm, max. — 0,039 mm ⁺)					
5. Grubość przędzy:					
Nić	Grubość przędzy (w mm)	Wartość		Średnia (w mm)	Uwagi
		min.	max.		
<u>Osnowa:</u>	O ₁ – 0,728				
	O ₂ – 0,780				
	O ₃ – 0,832				
	O ₄ – 0,910				
	O ₅ – 0,702	0,702	0,910	0,793	próbka 2
	O ₆ – 0,780				
	O ₇ – 0,780				
	O ₈ – 0,806				
	O ₉ – 0,832				
	O ₁₀ – 0,780				
	O ₁₁ – 0,910				
	O ₁₂ – 0,884				
	O ₁₃ – 0,806				
	O ₁₄ – 0,884				
	O ₁₅ – 0,832	0,754	0,910	0,819	próbka 3
	O ₁₆ – 0,780				
	O ₁₇ – 0,754				
	O ₁₈ – 0,780				
	O ₁₉ – 0,780				
	O ₂₀ – 0,780				
	O ₂₁ – 0,910 ⁺				
	O ₂₂ – 1,014 ⁺				
	O ₂₃ – 1,014 ⁺				
	O ₂₄ – 0,962 ⁺				
	O ₂₅ – 0,962 ⁺	0,832 ⁺	1,066 ⁺	0,972 ⁺	próbka 4
	O ₂₆ – 0,988 ⁺				
	O ₂₇ – 1,066 ⁺				
	O ₂₈ – 0,988 ⁺				
	O ₂₉ – 0,832 ⁺				
	O ₃₀ – 0,988 ⁺				
		0,702	1,066 ⁺	0,861	

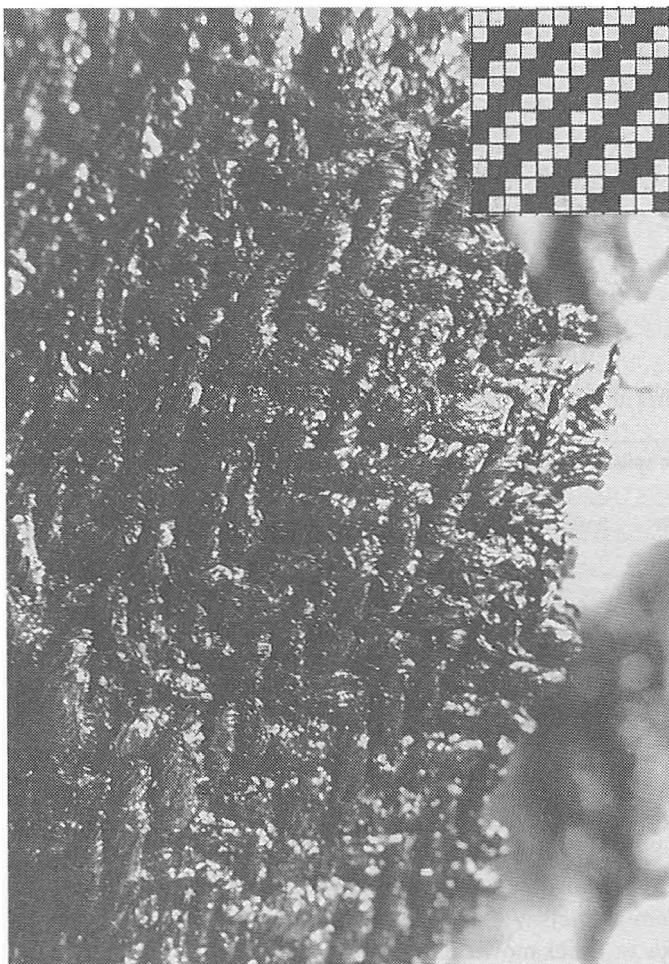
Wątek:	W ₁ – 1,092				
	W ₂ – 1,248				
	W ₃ – 1,430				
	W ₄ – 1,508				
	W ₅ – 1,508	1,092	1,560	1,404	próbka 2
	W ₆ – 1,534				
	W ₇ – 1,560				
	W ₈ – 1,274				
	W ₉ – 1,352				
	W ₁₀ – 1,534				
	W ₁₁ – 1,248				
	W ₁₂ – 1,170				
	W ₁₃ – 1,222				
	W ₁₄ – 1,196				
	W ₁₅ – 1,196	0,964	1,248	1,149	próbka 3
	W ₁₆ – 1,222				
	W ₁₇ – 1,170				
	W ₁₈ – 1,040				
	W ₁₉ – 0,964				
	W ₂₀ – 1,092				
	W ₂₁ – 1,014 ⁺				
	W ₂₂ – 1,118 ⁺				
	W ₂₃ – 1,040 ⁺				
	W ₂₄ – 0,910 ⁺				
	W ₂₅ – 0,962 ⁺	0,910 ⁺	1,118 ⁺	1,027 ⁺	próbka 4
	W ₂₆ – 1,092 ⁺				
	W ₂₇ – 1,066 ⁺				
	W ₂₈ – 1,040 ⁺				
	W ₂₉ – 0,910 ⁺				
	W ₃₀ – 1,118 ⁺				
		0,910 ⁺	1,560	1,193	
5a. Pomiar równomierności przędzy (próbka 3): O ₁₁ — V = 11,8%, W ₈ — V = 4,8%					
6. Skręt przędzy: ZS					
7. Splot skośny 2/2, tkanina nie spłisniona (częściowo „zmineralizowana”, typ 8 (wg J. Maik 1988, s. 75 – 77)					
8. Gęstość tkaniny: O — 10, W — 8 nici/cm ² (gatunek IV)					
9. Datowanie: 2 poł. XI i XII wiek					
10. nr inw. 57/98 (próbki nr 2, 3, 4) (ryc. 2, 3, 4)					
11. Uwagi: tkanina nie farbowana (obecny kolor: szarobrazowy, o odcieniu 10YR 4/2 — próbka nr 2; bardzo ciemnoszarobrunatny — 10YR 3/2 i 3/3 — próbki nr 3 i 4 — por. Munsell 1973); wyniki pomiarów laboratoryjnych próbki nr 4 (oznaczone ⁺) mogą być nieco „zawyżone” gdyż analizy wykonano na próbce poddanej konserwacji					

3. Splot

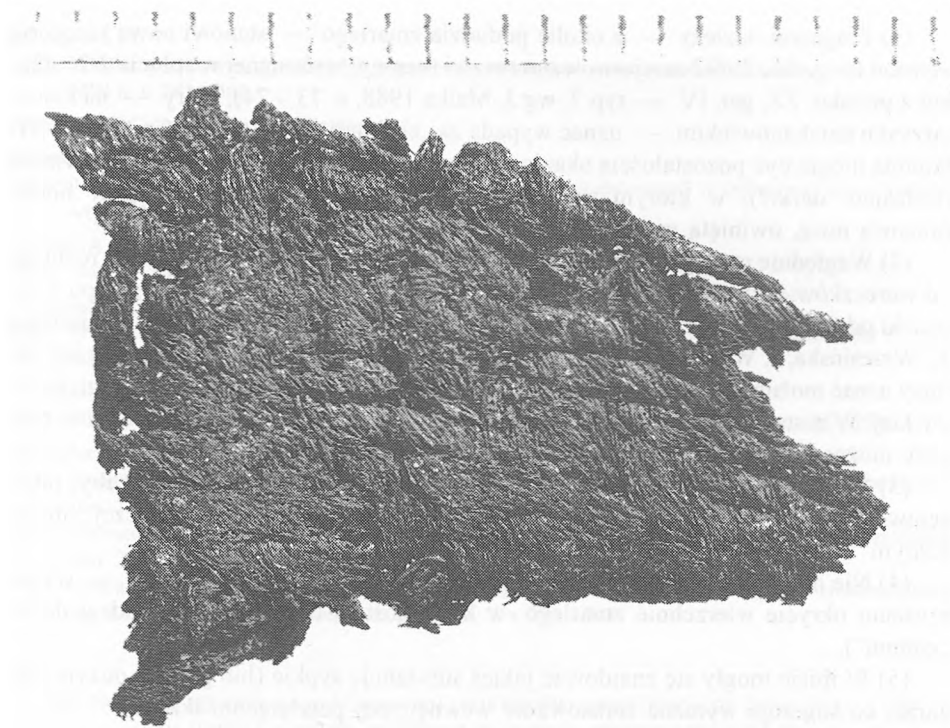
Nie spłisnione, acz częściowo „zmineralizowane” resztki worka, wykonanego w splocie skośnym 2/2 (typ 8 — wg J. Maik 1988, s. 75 – 77), powiększają naszą bazę źródłową o kolejne próbki, w pewien sposób typowych dla warsztatów VII/VIII — XII/XIII w. Zyskujemy zatem pełniejszy obraz możliwości „produkcyjnych” wytwórców z okolicy cmentarzyska w Dziekanowicach (stan. 22).

Ryc. 2. Tkanina — worek w którym zdeponowano miś — próbka nr 2.

Ryc. 3. Tkanina — worek w którym zdeponowano miś — próbka nr 3.

Ryc. 4. Tkanina — worek w którym zdeponowano misę — próbka nr 4.

4. Gęstość

Tkaniny z misy zaliczamy do gatunku IV, czyli najgrubszych, „topornych” tekstyliów, które przeważały w inwentarzach od VII/VIII po XV w. Zapewne był to dość gruby worek (tkanina odzieżowa), w którym przenoszono misę z jakąś zawartością (wyraźne sprasowanie wewnętrznej strony materiału — próbka nr 4). Nie najlepszy stan zachowania próbek utrudnia ocenę umiejętności fachowych tkacza (identyfikację ewentualnych zakłóceń splotu, błędów). Zakładać jednak można, iż tkaninę wykonano przypuszczalnie na krośnie pionowym, wyposażonym w cztery lub trzy półniciełnice i stałą listwę rozdzielczą (por. J. Maik 1988, s. 145). Na opisywanych próbkach nie udało się rozpoznać brzegu początkowego, bocznego ani końcowego, dlatego ostatnie sformułowanie traktować należy za wysoce hipotetyczne.

WNIOSKI

Fragmenty tkanin z cmentarzyska w Dziekanowicach (stan. 22) poszerzają zbiór o nowe asortymenty wyrobów, tzn. pozostałości odzieży (?) i worek depozytowy. Na tle znalezisk, które niejako z konieczności porównuje się z materiałami z osad, grodów i miast, nasuwają się określone konstatacje, obciążone — co rozumiałe — pewnym marginesem błędu.

(1) Fragment odzieży — z okolic podudzia zmarłego — stanowi nową kategorię wyrobu (w grobie 29/92 zarejestrowano resztki tkaniny, wykonanej w splocie 2/2, utkanej z przędzy ZZ, gat. IV — typ 7, wg J. Maika 1988, s. 73 – 74), który — na cmentarzystwie dziekanowickim — uznać wypada za „ekskluzywny” (typ 8). Gruba (gat. III) tkanina mogła być pozostałością okazjonalnego (bądź noszonego na co dzień) płaszcza (rodzajem derki?), w którym pochowano mężczyznę, wkładając mu przy nodze brązową misę, owiniętą w szmatę lub schowaną do worka.

(2) Względnie mocny worek (kawałek odzieży) w którym „schowano” misę różni się od woreczków-sakiewek z grobów 29/92, 1/93, 49/95 i 50a/95 były to tkaniny typu 1 lub resztki odzieży, wykonane z przędzy ZZ w splocie płóciennym 1/1 — por. A. Sikorski, A. Wrzesińska, J. Wrzesiński 1998, s. 71 – 94. Kawałki tkanin, które „przykleiły się” do misy uznać można za „ekskluzywne” na tle wyrobów tekstylnych na nekropoli dziekanowickiej. W zestawieniu za znaleziskami „osadowymi” lub „cementarnymi” próbki te zaliczyć można do typowych XI – XII-wiecznych wyrobów tkackich.

(3) Worek i/lub wtórnie wykorzystana szmata (gatunek IV) stanowi gruby, jakościowo gorszy wełniany materiał, który wykonał tkacz, posługujący się raczej „archaicznym” warsztatem (i „gorszymi” umiejętnościami fachowymi).

(4) Nie można wykluczyć, iż wtórnie — jako kawałek odzieży, szmaty — wykorzystano okrycie wierzchnie zmarłego, w które została owinięta misa (rodzaj derki, „całunu”).

(5) W misie mogły się znajdować jakieś substancje sypkie (lub płyn) o dużym ciężarze, co sugeruje wyraźne sprasowanie wewnętrznej powierzchni tkaniny.

Elementy okazjonalnego stroju „pogrzebowego”, jak również wyposażenie zmarłego zostały więc uzupełnione o nowe kategorie tekstyliów, które — ze względu na kontekst znaleziska — stanowi na pewno interesującą osobliwość („worek” z misą), szczególnie dla studiów nad kulturą symboliczną XI – XII wieku.

Badania będą kontynuowane.

LITERATURA

Kamińska J.

1977 Tkactwo, w: [SSS], t. 6, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, s. 87 – 90.

Kamińska J., Nahlik A.

1958, Włókiennictwo gdańskie w X-XIII wieku, Łódź.

Maik J.

1988 Wyroby włókiennicze na Pomorzu z okresu rzymskiego i ze średniowiecza, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź.

1991 Tekstylia wczesnośredniowieczne z wykopalisk w Opolu, Warszawa-Łódź.

1997 Sukiennictwo elbląskie w średniowieczu, Łódź.

Michniewicz M.

2000 Omówienie wyników analizy botanicznej drewna z cmentarzystka wczesnośredniowiecznego w Dziekanowicach stan. 22, gm. Łubowo, woj. wielkopolskie ze szczególnym uwzględnieniem grobu 17/98, SL 6, s. 225 – 237.

- Miśkiewicz M.
1969 Wczesnośredniowieczny obrządek pogrzebowy na płaskich cmentarzyskach szkieletowych w Polsce, MW 6, s. 241 – 301.
- Munsell Soil Color Charts 1973, Baltimore.
- Sikorski A.
1989/90 Tkaniny z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska „szkieletowego” w Dębczynie, gm. Białogard, województwo koszalińskie, MZP 25 – 26, s. 159 – 172.
- Sikorski A., Wrzesińska A., Wrzesiński J.,
1998 Tkaniny z grobów, SL 5, s. 71 – 94.
- Wrzesińska A.
2000 Wczesnośredniowieczny pochówek szkieletowy z grobu 17/98 z Dziekanowic, stanowisko 22, gm. Łubowo, woj. wielkopolskie, SL 6, s. 179 – 184.
- Wrzesiński J.
2000 Misa brązowa z cmentarzyska w Dziekanowicach — próba interpretacji, SL 6, s. 185 – 201.
- Wrzesiński A., J.
1992 Sprawozdanie z badań na wczesnośredniowiecznym cmentarzysku szkieletowym w Dziekanowicach, stan. 22, gm. Łubowo, woj. poznańskie, WSA 1, s. 103 – 112.
- 1993 Wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe w Dziekanowicach, gm. Łubowo, woj. poznańskie, stan. 22 — sezon badawczy 1992, WSA 2, s. 157 – 184.
- 1995 Dwa interesujące groby z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska szkieletowego w Dziekanowicach, gm. Łubowo, woj. poznańskie, stan. 22, WSA 3, s. 207 – 218.

DIE ERGEBNISSE DER ANALYSEN VON GEWEBEFRAGMENTEN AUS DEM GRAB 17/98
IN DZIEKANOWICE, GEM. LUBOWO, WOJ. GROßPOLEN, FST. 22

Zusammenfassung

Die Serie von Bestimmungen der Gewebeüberreste aus dem frühmittelalterlichen Skelettgräberfeld in Dziekanowice (vgl. A. Sikorski, A. Wrzesińska, J. Wrzesiński 1998) fortsetzend wurden einer Laboranalyse die nächsten Produktfragmente (mit 12,0 x 1,84 cm² Fläche) unterzogen, die im Skelettgrab eines im Alter 25 – 30 Jahre gestorbenen Mannes (17/98) gefunden wurden (A. Wrzesińska in diesem Band). In dieser Erarbeitung verfügen wir grundsätzlich über zwei Quellenkategorien, d.h. über ein Kleidungsfragment (?) und Überreste eines Sackes.

Insgesamt wurden 220 Labormessungen durchgeführt, die — wenigstens in einem gewissen Grade — eine Rekonstruktion und Beurteilung der Geschicklichkeit der Weber, Hersteller der Oberkleider (?) und eines eher exklusiven, organischen Behälters für die Schüssel erlaubten.

Einzelne technische Eigenschaften des Kleidungsfragments und des Fragments eines Sackes wurden gemäß den allgemein angenommenen Mustern für die Erarbeitungen der frühmittelalterlichen Textilien beschrieben (J. Maik 1988; 1991) (Tab. 1 und 2). Die Gewebefragmente aus dem Gräberfeld in Dziekanowice (Fst. 22) erweitern die Sammlung um neue Warensortimente, d.h. Kleidungsüberreste (?) und Depositensack.

Das Kleidungsfragment — aus der Nähe des Unterschenkels des Toten — bildet eine neue Kategorie des Produkts, das als „exklusiv“ zu anerkennen ist. Das dicke (Gat. III) Gewebe kann ein Überrest eines gelegentlich (oder jeden Tag) getragenen Mantels (Decke ?) sein, in dem der Mann bestattet wurde. Bei seinem Bein wurde eine in einen Lappen eingeschlagene oder in einem Sack versteckte Bronzeschüssel gelegt.

Ein ziemlich starker Sack (Kleidungsfragment), in dem die Schüssel „versteckt“ wurde, unterscheidet sich von kleinen Säcken-Börsen aus anderen Gräbern. Der Sack und/oder sekundär ausgenutzter Lappen (Gat. IV) ist ein dickes Wollgewebe mit schlechterer Qualität, das ein Weber hergestellt hat, der sich eher der „archaischen“ Werkstatt (und „schlechteren Fachkenntnissen“) bediente. Man kann nicht ausschließen, daß hier die Oberkleider des Toten, in die die Schüssel eingeschlagen wurde — als ein Kleidungsfragment, Lappen — sekundär ausgenutzt wurden (eine Art von Decke, „Leichtentuch“).

ABBILDUNGEN

- Abb. 1. Gewebe — Kleidungsfragment des Toten — Probe Nr. 1.
Abb. 2. Gewebe — der Sack, in den die Schüssel gelegt wurde — Probe Nr. 2.
Abb. 3. Gewebe — der Sack, in den die Schüssel gelegt wurde — Probe Nr. 3.
Abb. 4. Gewebe — der Sack, in den die Schüssel gelegt wurde — Probe Nr. 4.